

Amsterdam, 24 juni 2018

Geachte heer Weyenberg,

Hartelijk dank voor uw uitnodiging aan ABP Fossielvrij om te reageren op het concept-wetsvoorstel tot wijziging van de Pensioenwet en de Wet verplichte beroepspensioenregeling. Het idee om deelnemers meer invloed te geven op de beleggingen van hun pensioenfonds steunen wij van harte. Het zou vanzelfsprekend moeten zijn dat pensioenfondsen ervoor zorgen dat hun beleid aansluit op de wensen van hun deelnemers. Pensioenfondsen zouden deze wensen als uitgangspunt voor hun beleid moeten hanteren, maar uit ervaring weten wij dat dit in de praktijk onvoldoende gebeurt. Het doel van een pensioenfonds is om de (financiële) toekomst van zijn deelnemers veilig te stellen. Een goed pensioen is echter weinig waard als de planeet onleefbaar is geworden. Als (verplichte) deelnemers van het ABP pensioenfonds vinden wij het zeer onrechtvaardig dat wij gedwongen investeren in bedrijven die klimaatverandering veroorzaken en die hun eigen financiële belangen voorrang geven boven het belang van de natuur en mensenrechten. Wij maken dan ook graag van de gelegenheid gebruik om te reageren en een aantal suggesties te doen voor de tekst van uw voorstel. In onze reactie gaan we korthedshalve uit van pensioenfondsen met een Verantwoordingsorgaan, omdat dit is hoe het bij ABP geregeld is. Onze opmerkingen gelden echter ook voor pensioenfondsen met een Belanghebbendenorgaan.

ABP Fossielvrij steunt het voorstel om het Verantwoordingsorgaan goedkeuringsrecht te geven op het uitsluitingsbeleid. Dit is essentieel om ervoor te zorgen dat de beleggingen aansluiten bij de voorkeuren van deelnemers en gepensioneerden. Het feit dat een dergelijk goedkeuringsrecht op dit moment ontbreekt betekent dat een pensioenfonds de wensen van zijn deelnemers kan aanhoren en vervolgens naast zich neer kan leggen, zelfs als duidelijk is dat grote aantallen deelnemers achter die wensen staan. Pensioenfondsen beleggen echter ons geld en stellen dat ook in ons belang te doen. Het uiteindelijke besluit over waar wel en niet in belegd wordt zou dan ook bij de deelnemers moeten liggen. Instemming van de deelnemers met de keuzes die het bestuur van hun pensioenfonds maakt is een voorwaarde voor een rechtvaardig pensioenstelsel. Om dezelfde redenen verwelkomen wij ook het idee om het Verantwoordingsorgaan adviesrecht te geven op het verantwoord beleggingsbeleid.

Wij zouden graag zien dat het wetsvoorstel en de bijbehorende Memorie van Toelichting (MvT) op drie punten worden aangescherpt:

1) Niet alleen uitsluitingsbeleid, maar ook insluitingsbeleid

Zoals het wetsvoorstel nu geformuleerd is, kan een pensioenfonds besluiten dat zijn uitsluitingsbeleid eruit bestaat dat er geen bedrijven of sectoren worden uitgesloten, of slechts een heel beperkt aantal. Wanneer er slechts over uitsluitingen gesproken wordt, bestaat de kans dat de investeringen in sommige gevoelige sectoren ongemerkt in stand blijven. Het Verantwoordingsorgaan ontvangt namelijk alleen informatie over beleggingen (en kan dus alleen handelen) als er een voorgenomen uitsluiting aan de orde is. Indien het Verantwoordingsorgaan van mening is dat er meer bedrijven of sectoren moeten worden uitgesloten, vraagt dat in deze systematiek een actieve houding van het Verantwoordingsorgaan. Dat zal zelf de lijst van investeringen moeten bestuderen en op basis daarvan het pensioenfonds moeten vragen om bepaalde bedrijven of sectoren aan het uitsluitingsbeleid toe te voegen. Wij achten het van belang dat de discussie in het Verantwoordingsorgaan de hele investeringsportefeuille betreft. De verantwoordelijkheid daarvoor moet niet bij het Verantwoordingsorgaan, maar bij het pensioenfonds liggen.

Insluitingsbeleid stelt vast in welke ondernemingen of activiteiten wel wordt belegd. Wij zouden graag zien dat pensioenfondsen verplicht worden om zowel insluitingsbeleid als uitsluitingsbeleid te formuleren en dat het Verantwoordingsorgaan voor beide een

goedkeuringsrecht krijgt. Dit betekent in concreto dat het pensioenfonds al haar beleggingen toetst aan de criteria milieu en klimaat, mensenrechten en sociale verhoudingen. Dit levert meer controle en toezicht op voor het Verantwoordingsorgaan, nu het pensioenfonds rekenschap moet geven van al haar (voorgenomen) beleggingen en deze moet onderbouwen. Op deze manier is de stem van de deelnemers doorslaggevend bij zowel uitsluitingen als insluitingen. Dit sluit ook beter aan bij de situatie bij pensioenfonds ABP, dat niet alleen uitsluitingsbeleid hanteert, maar zich juist richt op actief insluitingsbeleid. Net zoals het uitsluitingsbeleid zou ook het insluitingsbeleid minstens tweejaarlijks geëvalueerd en geactualiseerd moeten worden. In bijlage 1 treft u een suggestie aan hoe deze aanvullingen in het wetsvoorstel zouden kunnen worden opgenomen.

Wanneer het Verantwoordingsorgaan desondanks niet tevreden is over het voorgestelde insluitingsbeleid en uitsluitingsbeleid, zou het als onderdeel van het goedkeuringsrecht zelf sectoren en bedrijven moeten kunnen aandragen om in of uit te sluiten. Het pensioenfonds zou vervolgens moeten overwegen of het deze suggesties in het insluitings- of uitsluitingsbeleid wil opnemen. Indien het pensioenfonds de suggesties van het Verantwoordingsorgaan niet overneemt, zou het moeten onderbouwen waarom niet.

In de Memorie van Toelichting geeft u aan dat er een risico bestaat dat het Verantwoordingsorgaan bij toekenning van bepaalde bevoegdheden medebeleidsbepaler wordt en er dan (additionele) eisen aan de geschiktheid van de leden zouden worden gesteld. Wij denken dat de laatste en beslissende stem bij de bestuurders blijft liggen. Dus de facto worden leden van het Verantwoordingsorgaan geen medebeleidsbepaler (maar krijgen ze wel meer invloed).

2) Verplichting om in lijn met de doelstellingen van het Klimaatakkoord van Parijs te investeren

ABP Fossielvrij en de bredere pensioenencampagne van Fossielvrij NL roepen de Nederlandse pensioenfondsen op om hun investeringen in fossiele bedrijven af te stoten. Stoppen met fossiele brandstoffen is de enige manier om de doelstellingen van het klimaatakkoord van Parijs te halen en de wereld te behoeden voor verwoestende klimaatverandering. Meerdere Nederlandse pensioenfondsen stellen dat zij in lijn met Parijs beleggen, omdat ze de CO₂-voetafdruk van hun beleggingsportefeuille met een bepaald percentage terugbrengen. Dit is weliswaar een eerste stap op weg naar duurzaam beleggen, maar volstrekt onvoldoende om de opwarming van de aarde tot 2°C of liefst 1,5°C te beperken.

- De pensioenfondsen investeren namelijk nog steeds in bedrijven die nieuwe fossiele infrastructuur aanleggen, zoals nieuwe kolencentrales en olievelden. Daarmee garanderen de pensioenfondsen dat er nog vele tientallen jaren CO₂ zal worden uitgestoten (zie <http://priceofoil.org/2016/09/22/the-skys-limit-report/>) en doen ze mogelijk de reductie van de CO₂-uitstoot van hun portefeuille weer teniet.
- Een pensioenfonds als ABP rekent bovendien alleen de zogenaamde scope 1 en scope 2-uitstoot van een bedrijf mee bij het berekenen van de CO₂-voetafdruk. Het negeert daarmee dat bijvoorbeeld de olie en gas die een bedrijf als Shell produceert ook weer voor CO₂-uitstoot zal zorgen, de scope 3-uitstoot. De scope 3-uitstoot van bedrijven als Shell is vele malen groter dan de scope 1- en scope 2-uitstoot, zoals ook blijkt uit ons factsheet (zie bijlage 2).

In de Memorie van Toelichting geeft u aan niet voor te willen schrijven welke keuzes pensioenfondsen moeten maken in hun beleggingsbeleid. De Nederlandse overheid heeft in 2015 echter het Klimaatakkoord van Parijs ondertekent en zich daarmee verbonden aan de doelstelling om de opwarming van de aarde te beperken tot 2°C en te streven naar 1,5°C. Om deze doelstelling te halen dient de Nederlandse overheid zijn steun voor Parijs om te zetten in wetgeving en beleid. De Nederlandse pensioenfondsen beheren samen een vermogen van ruim € 1.300 miljard of bijna twee keer het Bruto Nationaal Product van Nederland. De investeringen die zij doen hebben daarom grote invloed op de vraag of Nederland (en de rest van de wereld) zich aan de doelstelling van Parijs zullen houden. Om deze reden is het logisch om de pensioenfondsen bij wet te verplichten om zich aan het

Klimaatakkoord van Parijs te houden en hun investeringen daarmee in lijn te brengen. Wij stellen daarom voor om in uw voorstel voor artikel 135 een nieuw lid 4 op te nemen dat pensioenfondsen verplicht om een beleggingsbeleid te hanteren dat in lijn is met de doelstelling van het Klimaatakkoord van Parijs (zie bijlage 1).

Om invulling te geven aan de verplichting om in overeenstemming met het Klimaatakkoord te beleggen, zouden we graag zien dat de pensioenfondsen in hun insluitings- en uitsluitingsbeleid specifiek moeten aangeven of en hoe zij investeren in de fossiele brandstoffenindustrie. Pensioendeelnemers zouden expliciet moeten kunnen instemmen met het wel of niet investeren in fossiele brandstoffen. Wij zouden daarom willen voorstellen dat de tekst op pagina 10 van de MvT als volgt wordt aangevuld:

“Daarnaast wordt expliciet vastgelegd dat pensioenfondsen in dit kader insluitings- en uitsluitingsbeleid moeten vaststellen. In het insluitings- en uitsluitingsbeleid wordt vastgelegd in welke ondernemingen of activiteiten het pensioenfonds wel en niet belegt om redenen die verband houden met milieu en klimaat, mensenrechten en sociale verhoudingen. Daarbij wordt in ieder geval aandacht besteed aan investeringen in de fossiele brandstofindustrie, gezien de centrale rol die de keuzes daaromtrent spelen bij het halen van de doelstellingen van het Klimaatakkoord van Parijs.”

In de Memorie van Toelichting zou verder kunnen worden toegelicht dat investeren in lijn met Parijs betekent dat pensioenfondsen slechts bedrijven in hun portefeuille kunnen hebben die hun CO₂-uitstoot verregaand reduceren, dat ze hun investeringen in de fossiele industrie moeten afstoten en niet meer in projecten moeten investeren die nieuwe CO₂-uitstoot zullen veroorzaken, zoals nieuwe fossiele infrastructuur. Bij het berekenen van de CO₂-uitstoot van hun portefeuille dienen ze zowel de scope 1, 2 als 3-uitstoot van de bedrijven waar ze in beleggen mee te nemen.

3) Verplichting om te rapporteren over investeringen in fossiele brandstoffen

Om het Verantwoordingsorgaan en pensioendeelnemers in het algemeen in de gelegenheid te stellen om te controleren of hun pensioenfonds in lijn met Parijs investeert, dienen pensioenfondsen transparant te zijn over hun investeringen. Wij stellen daarom voor dat het lid over het bestuursverslag in artikel 135 van de Pensioenwet wordt aangevuld met een verplichting om te rapporteren hoe het beleid en de investeringen in lijn zijn met de doelstelling van het Klimaatakkoord van Parijs (zie bijlage 1). In de MvT zou daarbij moeten worden toegelicht dat de pensioenfondsen als onderdeel daarvan in hun bestuursverslag expliciet duidelijk moeten maken welke investeringen zij hebben in fossiele brandstofbedrijven, waaronder bedrijven die nog investeren in nieuwe fossiele infrastructuur. Daarbij zouden ze ook beargumenteerd moeten rapporteren of en, zo ja, welk tijdspad zij hanteren om deze investeringen af te bouwen.

Gezien het belang van dit initiatiefwetsvoorstel voor de rechten van pensioendeelnemers en de Nederlandse bijdrage aan de doelstellingen van Parijs, zouden we onze voorstellen graag verder toelichten in een gesprek. Indien u daartoe bereid bent zal onze campagnecoördinator, René Danen, contact opnemen om een afspraak in te plannen.

Met vriendelijke groet,

Namens ABP Fossilvrij,

Liset Meddens
Directeur Fossilvrij NL

Bijlage 1

Suggesties van ABP Fossielvrij voor het initiatiefwetsvoorstel m.b.t. de Pensioenwet en de Wet verplichte beroepspensioenregeling van het lid Van Weyenberg

Voorstel van wet van het lid Van Weyenberg tot wijziging van de Pensioenwet en de Wet verplichte beroepspensioenregeling in verband met het toekennen van een adviesrecht aan het verantwoordingsorgaan en belanghebbendenorgaan voor het maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid en een goedkeuringsrecht voor het insluitingsbeleid en het uitsluitingsbeleid

ARTIKEL I. WIJZIGING VAN DE PENSIOENWET

De Pensioenwet wordt als volgt gewijzigd:

A

Artikel 115a wordt als volgt gewijzigd:

Het derde lid wordt als volgt gewijzigd:

Aan het slot van onderdeel j vervalt "en"

a. Onder vervanging van de punt aan het slot van onderdeel k door "; en" wordt een onderdeel toegevoegd, luidende:

l. de wijze waarop in het beleggingsbeleid rekening wordt gehouden met milieu en klimaat, mensenrechten en sociale verhoudingen, met uitzondering van het insluitingsbeleid en het uitsluitingsbeleid, bedoeld in artikel 135, vierde lid.

Er worden twee leden toegevoegd, luidende:

Het bestuur heeft goedkeuring nodig van het verantwoordingsorgaan voor elk voorgenomen besluit met betrekking tot het insluitingsbeleid en het uitsluitingsbeleid, bedoeld in artikel 135, vierde lid. De goedkeuring wordt niet onthouden dan nadat het bestuur in de gelegenheid is gesteld het besluit te heroverwegen.

De statuten voorzien in een regeling voor geschillen over goedkeuring van een besluit als bedoeld in het zevende lid door het verantwoordingsorgaan. Het ontbreken van de goedkeuring van het verantwoordingsorgaan op een besluit als bedoeld in het zevende lid tast de vertegenwoordigingsbevoegdheid van bestuur of bestuurders niet aan.

B

Artikel 115c wordt als volgt gewijzigd:

Het tweede lid wordt als volgt gewijzigd:

Aan het slot van onderdeel i vervalt "en".

a. Onder vervanging van de punt aan het slot van onderdeel j door "; en" wordt een onderdeel toegevoegd, luidende:

k. de wijze waarop in het beleggingsbeleid rekening wordt gehouden met milieu en klimaat, mensenrechten en sociale verhoudingen, met uitzondering van het insluitingsbeleid en het uitsluitingsbeleid, bedoeld in artikel 135, vierde lid.

In het negende lid wordt onder verlettering van de onderdelen f tot en met j tot g tot en met k een onderdeel ingevoegd, luidende:

f. het insluitingsbeleid en het uitsluitingsbeleid, bedoeld in artikel 135, vierde lid.

C

Artikel 135 wordt als volgt gewijzigd:

1. In artikel 135 wordt onder vernummering van het vierde lid tot zesviende lid worden twee leden een lid ingevoegd, luidende:

4. Het pensioenfonds hanteert een beleggingsbeleid dat in lijn is met de doelstelling van het Klimaatakkoord van Parijs.

54. Een pensioenfonds legt vast op welke wijze in het beleggingsbeleid rekening wordt gehouden met milieu en klimaat, mensenrechten en sociale verhoudingen. In dit kader stelt het pensioenfonds onder meer insluitingsbeleid en uitsluitingsbeleid vast waarin wordt vastgelegd in welke ondernemingen of activiteiten wel en niet wordt belegd. Het pensioenfonds evalueert en actualiseert het insluitingsbeleid en het uitsluitingsbeleid ten minste tweejaarlijks.

2. Aan het slot van het zesde lid wordt toegevoegd: "en hoe het beleid en de investeringen in lijn zijn met de doelstelling van het Klimaatakkoord van Parijs."

Bijlage 2

FOSSIELVRIJ.NL

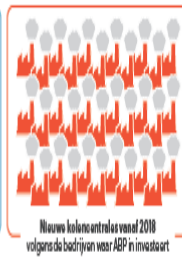
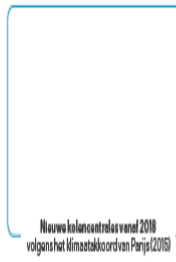
ABP VERHOOGT OP NIEUW ZIJN

INVESTERINGEN IN KLIMAATONTWICHTING

Hoewel ABP het Klimaatakkoord van Parijs zegt te steunen, heeft het voor het tweede jaar op rij méér geïnvesteerd in kolen, olie en gas. ABP zadelt de wereld hierdoor op met nieuwe fossiele infrastructuur waar we nog tientallen jaren aan vast zullen zitten.

ABP INVESTEERT IN NIEUWE KOOL-, OLIE- EN GASPROJECTEN

WAARDOOR WE NOG DECENNIA LANG AAN FOSSIELE BRANDSTOFFEN VAST BLIJVEN ZITTEN

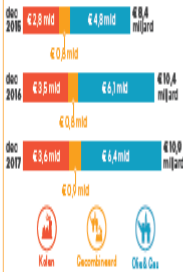

ABP lijkt erin geslaagd de CO₂-voetdruk van zijn investeringen met 25% terug te brengen. Goed nieuws! Helemaal pakt ABP de kern van het probleem niet aan: de fossiele energie-industrie. De berekening van de voetdruk die ABP hanteert is te beperkt. ABP houdt er geen rekening mee dat fossiele brandstoffen die uit de grond worden gehaald vervolgens worden verbrand en dus leiden tot CO₂-uitstoot. ABP ziet ook over het hoofd dat investeringen in de fossiele industrie ons nog decennia lang vastzetten op meer CO₂-uitstoot dan het klimaat aankan.

Een bedrijf als Shell rekent er bovendien op dat toekomstige generaties technologieën uitvinden waarmee koolstof kan worden opgeslagen en klimaatverandering kan worden teruggedraaid. Dit is een enorme gok, met een grote kans op mislukking.

Het beperken van klimaatverandering is een race tegen de klok. Elke dag telt. Het is tijd voor ABP om klimaatleiderschap te tonen en zijn fossiele investeringen af te stelen.

ABP INVESTEERT OP NIEUW IN DE FOSSIELE ENDE-DOELSTREVEN

SWELLS CO₂-OMISSIE: HOEVEEL WAT OP VOER HET HOOFD ZET

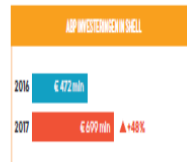
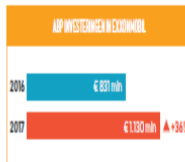
LEES MEER & SLOUT JE AAN OP WWW.ABPFOSSIELVRIJ.NL

DE GROEIENDE INVESTERINGEN

VAN ABP IN SHELL EN EXXONMOBIL

Shell en Exxon zijn de twee fossiele energiebedrijven waar ABP het meest in investeert en in 2017 zijn de investeringen in deze bedrijven flink opgevoerd, ondanks dat:

- Shell en Exxon in de top tien staan van bedrijven die tussen 1980 en 2015 de meeste emissies van broeikasgassen hebben veroorzaakt;
- Shell en Exxon nog steeds nieuwe fossiele infrastructuur aanleggen;
- Shell en Exxon al tientallen jaren op de hoogte zijn van de enorme schade die klimaatverandering zal aanrichten, maar blijven lobbyen tegen klimaatwetgeving;
- Shell en Exxon al vele jaren betrokken zijn bij milieu-ampnen en mensenrechtenshandelingen over de hele wereld.

Groningen: Shell en ExxonMobil

Shell en ExxonMobil zijn iedat voor de heilt eigenaar van de NAM, het bedrijf dat verantwoordelijk is voor de gaswinning in Groningen. Sinds 1986 heeft de gaswinning geleid tot meer dan 1.000 aardbevingen. Meer dan 100.000 mensen wonen in huizen met bevingschade. Tot nu toe hebben de slachtoffers weinig tot geen compensatie of erkenning ontvangen van de NAM. Sommige van de slachtoffers bouwen pensioen op bij ABP. In maart 2018 heeft de Nederlandse regering aangekondigd dat de gaswinning zal worden stopgezet in 2030. ExxonMobil en Shell dreigden eerder dat bij afnemende gasopbrengsten onvoldoende geld zou overblijven voor compensatie van aardbevingschade. Nu onderhandelen de bedrijven met de Staat over compensatie van hun gederfde inkomsten omdat het gas onder de grond blijft.

"ABP investeert in Shell en Exxon, in feite ook in de NAM. Ik vind het een naar idee dat het pensioenfonds waar ik verplicht aan ben om bij te dragen, investeert in het bedrijf dat hier in Groningen zo veel leed veroorzaakt heeft. Als ik zou mogen kiezen was ABP daar allang mee gestopt!"

- ABP-deelnemer Ceciel Nieuwenhout, onderzoeker aan de Rijksuniversiteit Groningen

Nigeria: Shell

In de jaren 90 werd de Movement for the Survival of the Ogoni People (MOSOP) opgericht in reactie op de vernieling van het land van het inheemse Ogoni volk door projecten voor olie-infrastructure. Shell werkte samen met het Nigeriaanse lager om de beweging met brute acties te onderdrukken. Sinds de jaren 90 is de gemeenschap geconfronteerd met de ene na de andere olielekage, die hun gezondheid, drinkwater en economie bedreigt.

In 2017 bepaalde een Italiaans rechtbank dat Shell en zijn partner, ENI, terecht moesten staan in één van de grootste corruptieprocessen ooit. De bedrijven en hun werknemers worden ervan beschuldigd bewust te hebben deelgenomen aan omkering om eigenaar te worden van een Nigeriaans olieveld dat bekend staat als OPL 245, voor een totaalbedrag van €11 miljard.

Groningen: EG-geert Dom

LEES MEER & SLUIT JE AAN OP WWW.ABPFOSSELVRIJ.NL